

‘Waar moeten ze het zoeken?’

Vindplaatsen van religie en zingeving
bij jongvolwassenen

Rapport nr. 510

december 2003

drs. Joris Kregting
dr. José Sanders

KASKI
beleidsonderzoek naar godsdienst en levensbeschouwing

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen
tel. (024) 365 35 31
fax (024) 365 34 85
www.kaski.kun.nl
info@kaski.kun.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Religiositeit & inspiratie bij jongvolwassenen.....	6
2.1	Kerklidmaatschap	6
2.2	Inspiratie	7
2.3	Rol van religiositeit in het leven	9
2.4	Samenvatting	12
3	Religiositeit & inspiratie onder jongvolwassenen, al naar gelang kerklidmaatschap	14
4	Conclusie.....	18
	Bijlage: SOCON-data uit het jaar 2000	20
A	Kerklidmaatschap	20
B	Gedrag.....	21
C	Affectief (gevoelens en ervaringen).....	22
D	Cognitief (ideeën en opvattingen).....	23
E	Conclusie SOCON-data.....	30

1 Inleiding

In opdracht van de IKON, TROUW en ZINWEB wordt in dit onderzoek geprobeerd inzicht te verschaffen in de religieuze attitudes onder en inspiratie bij jongvolwassenen. Met 'jongvolwassenen' bedoelen we de bevolkingscategorie met een leeftijd tussen de 18 en de 30 jaar. De bovengrens van 30 jaar is vastgesteld omdat mensen daarboven vaak kinderen gaan krijgen of ze al hebben gekregen en dit hun religieuze beleving en inspiratie sterk kan beïnvloeden. Deze bevolkingscategorie wordt afgezet tegen de leeftijdscategorie die daar net boven zit, met mensen tussen de 30 en de 40 jaar.

Van de jongvolwassenen willen we weten:

- Wat voor ideeën en opvattingen hebben jongvolwassenen over transcendentie, over de bestemming van de mens e.d.? Waar worden jongvolwassenen in hun leven door geïnspireerd?
- In hoeverre hebben jongvolwassenen religieuze gevoelens en ervaringen?
- In hoeverre en op welke manier vertonen jongvolwassenen religieus/spiritueel gedrag?

Binnen de religiositeit onderscheiden we aldus drie aspecten: het cognitieve aspect, het affectieve aspect en het gedragsaspect van religiositeit.

Gegevensverzameling

- Een secundaire analyse van het SOCON-bestand heeft inzicht verschaft in verschillen tussen jongvolwassenen en oudere leeftijdsgroepen. SOCON is de verkorte naam van het grote survey dat om de vijf jaar wordt gehouden: Sociaal Culturele Ontwikkelingen in Nederland. De secundaire analyse maakt gebruik van het SOCON-bestand uit 2000. Door de secundaire analyse is het specifieke van jongvolwassenen als het gaat om religiositeit beter zichtbaar. Een overzicht van de relevante SOCON-gegevens is, in tabelvorm, terug te vinden in de bijlage van dit rapport.
- De secundaire analyse van het SOCON-bestand is mede gebruikt om een vragenlijst te construeren. De vragenlijst is, door middel van telefonische enquêtes, afgenomen onder 404 respondenten in de leeftijd van 18 tot 40 jaar. De telefonische enquêtes hebben plaatsgevonden in november 2003. Via weging is er een representatief beeld naar regio geconstrueerd. In de onderzoeksgroep zitten 144 jongvolwassenen¹ (in de leeftijd tussen de

---

1 In verhouding is het aantal jongvolwassenen in de onderzoeksgroep wat aan de lage kant (ook in de SOCON-gegevens is dit het geval); het aantal is niettemin nog ruim voldoende om een beeld te schetsen van de mate van religiositeit en inspiratie onder deze bevolkingsgroep.

18 en 30 jaar) en 260 respondenten in de leeftijdscategorie tussen de 30 en de 40 jaar.

In hoofdstuk twee worden de resultaten van de telefonische enquêtes weergegeven. In het daaropvolgende hoofdstuk wordt geconcludeerd hoe het staat met de religieuze beleving en inspiratie van jongvolwassenen.

2 Religiositeit & inspiratie bij jongvolwassenen

In dit hoofdstuk wordt, aan de hand van de verzamelde gegevens, een beschrijving gegeven van de beleving van religiositeit en bronnen van inspiratie onder jongvolwassenen. In deze beschrijving wordt de leeftijdscategorie met mensen tussen de 30 en de 40 jaar als referentiecategorie gebruikt.

2.1 Kerklidmaatschap

In tabel 2.1 wordt weergegeven in hoeverre jongvolwassenen zich tot een bepaalde kerk of godsdienst rekenen. Hiertoe is eerst gevraagd of men zich tot een bepaalde kerk of godsdienst rekent en indien dat het geval was, welke dat was (twee-trapsvraag, vgl. SCP).

tabel 2.1 Kerklidmaatschap, percentages (N = 404)

	tot 30 jaar	30-40 jaar
Rooms-Katholieke Kerk	13	25
Samen-op-Weg Kerken (Protestantse Kerken in Nederland)*	8	10
Gereformeerd-orthodox/Evangelische Gemeenschap/Pinkstergemeente e.d.	5	5
Vrijzinnig protestantse stromingen (Doopsgezinden/Remonstranten)	2	2
Islam ²	3	1
anders	3	3
geen kerklid	66	53

* Nederlands-Hervormde Kerk, Gereformeerd-Synodale Kerk en Evangelisch-Lutherse Kerk

Van de volwassenen tot 30 jaar geeft bijna tweederde aan zich niet te rekenen tot een bepaalde kerk of godsdienst³. Onder de Nederlanders tussen de 30 en de 40 jaar is deze groep iets minder groot, namelijk 53%. Onder de jongvolwassenen is het aandeel katholieken bijna gehalveerd in vergelijking met de oudere leeftijdsgroep met 30-40 jarigen.

60% van de jongvolwassenen geeft aan dat ze (minimaal een beetje) godsdienstig zijn opgevoed. Vergelikt men dit percentage met het percentage kerkleden (34%), dan kan geconcludeerd worden dat een deel van de jongeren inmiddels de

² Het aantal moslims is in ons onderzoek aan de lage kant. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn de moeilijke bereikbaarheid en taalproblemen van deze bevolkingsgroep

³ De gegevens van SOCON laten percentages 'geen kerklid' zien van 72% voor de leeftijdsgroep 18-30 jaar. De groep 'geen kerkleden' lijkt in onze onderzoeksgroep daarmee ondervertegenwoordigd, oftewel de non-respons onder hen is vrij hoog. De ondervertegenwoordiging is echter niet dusdanig groot dat er 'bijgewogen' dient te worden

kerk hebben verlaten (bijna de helft van de jongvolwassenen die godsdienstig zijn opgevoed). Onder de Nederlanders tussen de 30 en de 40 jaar is een kwart niet godsdienstig opgevoed. Ook in deze leeftijdsgroep is een flink deel van de degenen die zich niet tot een kerk of godsdienst rekenen, dit dus niet ‘van-huis-uit’.

2.2 Inspiratie

De volgende drie tabellen (tabel 2.2 tot en met tabel 2.4) geven weer waardoor jongvolwassenen geïnspireerd worden, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar personen, activiteiten en wereldgodsdiensten en levensbeschouwingen.

tabel 2.2 Inspirerende personen, percentages (N = 404, meerdere antw. mogelijk)

Inspirerende mensen:	tot 30 jaar	30-40 jaar
bepaalde mensen in mijn omgeving*	92	85
mensen met een ideaal die zich inzetten voor milieu, mensenrechten of 3e wereld	58	65
schrijvers	46	39
filmsterren of popmusici	42	27
stichters van godsdiensten**	31	40
sportmensen	31	36
kunstenars zoals schilders en klassieke musici	30	27
mensen op het wereldtoneel***	28	39

* zoals familieleden, vrienden, collega's

** zoals Jezus, Mozes, Mohammed of Boeddha

*** zoals Mandela, president Bush, Hillary Clinton, Dalai Lama of Moeder Teresa

Voor de meeste jongvolwassenen (92%) vormen mensen in de naaste omgeving een bron van inspiratie. Daarna volgen mensen met een ideaal die zich inzetten voor milieu, mensenrechten of derde wereld (58%), schrijvers (46%) en filmsterren of popmusici (42%) als voornaamste bronnen van inspiratie voor jongvolwassenen. De vier andere ‘categorieën’ (stichters van godsdiensten, sporters, kunstenaars en mensen op het wereldtoneel) worden door 28-31% van de jongvolwassenen als inspirerend beschouwd.

Vergelijkt men de jongvolwassenen met de groep Nederlanders tussen de 30 en de 40 jaar, dan beschouwt de laatste groep vooral mensen op het wereldtoneel vaker als bron van inspiratie en filmsterren en popmusici wat minder vaak.

Tabel 2.3 laat zien dat veel jongvolwassenen tijdschriften of kranten lezen en films kijken (beide 83%). De vraag is echter of men hiermee ook bedoelt dat deze activiteiten worden gedaan om inspiratie op te doen (zoals in de vraagstelling eigenlijk is bedoeld). Dit geldt ook voor de andere, wat minder religieuze, activiteiten als het lezen van een boek, het bezoeken van een theater, popconcert, tentoonstelling of museum. Niet dat mensen bij het doen van deze dingen geen

inspiratie op kunnen doen, maar dit zal zeker niet door eenieder zo worden ervaren.

Onder in de tabel staan de activiteiten die men meer in de religieuze context kan plaatsen. Deze dingen worden door slechts een minderheid van de jongvolwassenen gedaan. We hebben het hier over activiteiten als het thuis branden van een kaars of wierook (30%), bidden (29%), het bijwonen van een kerkdienst (28%), het lezen van de bijbel of koran (22%), het laten lezen van de hand (15%), het opsteken van een kaars in een kerk (13%) of meditatie of yoga (10%).

In grote lijnen worden deze religieuze activiteiten door jongvolwassenen wat minder vaak gedaan dan door de leeftijdsgroep tussen de 30 en de 40 jaar. Voor de andere activiteiten geldt net het tegenovergestelde, die worden juist door de jongvolwassenen het vaakst gedaan.

tabel 2.3 Inspirerende activiteiten*, percentages (N = 404)

Activiteiten om inspiratie op te doen:	tot 30 jaar	30-40 jaar
tijdschrift of krant lezen	83	84
film	83	67
boek lezen	74	74
theater	60	51
popconcert	57	46
naar tentoonstelling of museum	51	49
thuis kaars of wierook branden	30	43
bidden	29	39
kerkdienst bijwonen	28	34
bijbel of koran lezen	22	20
hand laten lezen, tarotkaarten laten leggen, horoscoop laten trekken e.d.	15	12
kaars opsteken in een kerk	13	26
meditatie of yoga	10	14

* meerdere antwoorden mogelijk

tabel 2.4 Inspirerende wereldgodsdiensten/levensbeschouwingen*, perc. (N = 404)

Inspirerende wereldgodsdiensten/levensbeschouwingen:	tot 30 jaar	30-40 jaar
katholicisme	22	30
humanisme	22	22
oosterse godsdiensten (boeddhisme, hindoeïsme)	21	23
protestantisme	19	30
jodendom	13	20
new-age stromingen (holisme, reïncarnatie)	10	13
islam	10	10
anti-globalisme	8	10
vrijzinnig protestantse stromingen (doopsgezinden, remonstranten)	6	9
conservatisme	5	8

* meerdere antwoorden mogelijk

Een vrij klein gedeelte van de jongvolwassenen beschouwt een bepaalde wereldgodsdienst of levensbeschouwing als inspiratiebron. Het katholicisme, humanisme, oosterse godsdiensten en protestantisme worden door ongeveer een vijfde van de jongvolwassenen als inspirerend ervaren. Onder de leeftijdscategorie 30-40 jarigen zijn er wat meer mensen die deze godsdiensten en levensbeschouwingen inspirerend vinden. De andere godsdiensten en levensbeschouwingen worden zowel door de jongvolwassenen als de iets oudere leeftijdsgroep slechts zelden als inspirerend bevonden.

Aan de respondenten is ook gevraagd of ze de Samen-op-Weg-kerken kennen. Ongeveer een derde van de jongvolwassenen (32%) is hiermee bekend. Van de groep die de SoW-kerken kent, ervaart 43% (dat is 14% van alle jongvolwassenen) deze kerken als bron van inspiratie. Mensen in de leeftijd tussen de 30 en de 40 jaar zijn even vaak als de jongvolwassenen bekend met de SoW-kerken en ervaren deze kerken ook even vaak als bron van inspiratie.

2.3 Rol van religiositeit in het leven

In deze paragraaf wordt de rol van religiositeit onder jongvolwassenen in hun leven weergegeven. De volgende tabel geeft weer wat ze doen als ze het ergens moeilijk mee hebben of als hen iets ergs overkomt.

tabel 2.5 Wat te doen als je iets ergs overkomt*, percentages (N = 404)

	tot 30 jaar	30-40 jaar
praten met vrienden/familieleden	94	97
een boek erover lezen	68	74
gesprekken met een psycholoog/maatschappelijk werker	54	59
bidden	31	43
deelnemen aan een gespreksgroep met lotgenoten	30	43
mij vasthouden aan mijn geloof in de bedoelingen van God/een hogere macht	28	39
een kaars opsteken	21	36
gesprek met een geestelijk leider van de kerk*	17	24
mediteren	14	16
niet teveel over nadenken/praten en zoveel mogelijk doorgaan met werk/studie	42	43

* meerdere antwoorden mogelijk

** zoals een pastor, dominee, imam, rabbi of pandit

De meeste jongvolwassenen (94%) praten met vrienden of familie over hun problemen. Iets meer dan de tweederde (68%) probeert door het lezen van een boek de moeilijkheden te overwinnen en iets meer dan de helft (54%) gaat praten met een psycholoog of maatschappelijk werker. Een kleiner deel van de jongvolwassenen zoekt een oplossing voor hun problemen in de religieuze con-

text; 31% gaat bidden, 28% houdt zich vast aan zijn of haar geloof in de bedoe-lingen van God of een hogere macht, 21% steekt een kaars op, 17% voert een gesprek met een geestelijk leider van de kerk en 14% gaat mediteren. Een vrij groot deel van de jongvolwassenen (42%) geeft aan het liefst zich zo weinig mogelijk bezig te houden met eventuele problemen.

Opvallend is dat de leeftijdsgroep met 30-40 jarigen vaker dingen doen (en dan met name religieuze dingen als bidden en een kaars opsteken) om hun moeilijkheden te overwinnen dan de jongvolwassenen.

In tabel 2.6 wordt een beeld gegeven van zaken die zinvol zijn voor een goed en zinvol leven.

tabel 2.6 Zaken voor een zinvol en goed leven, percentages (N = 404)

	tot 30 jaar	30-40 jaar
goed zijn voor andere mensen in jouw omgeving	99	96
praten met andere mensen over de zin van het leven	58	59
deelnemen aan acties om iets in de wereld te verbeteren*	53	41
deelnemen aan acties om je eigen buurt of leefomgeving te verbeteren	42	54
geloof in God of een hogere macht	30	39
leven volgens de regels van jouw godsdienst	23	32
geloof in reïncarnatie	16	18

* zoals milieu, derde wereld

Nagenoeg alle jongvolwassenen geven aan dat het voor hen belangrijk is om goed te zijn voor andere mensen in hun omgeving. Bij iets meer dan de helft van de jongvolwassenen draagt praten over de zin van het leven (58%) en deelname aan acties om de wereld te verbeteren (53%) bij aan een goed en zinvol leven. Religiositeit draagt in mindere mate bij aan een goed en zinvol leven bij jongvolwassenen; 30% heeft het geloof in God of een hogere macht nodig voor een goede invulling van hun leven, 23% het leven volgens de regels van de godsdienst en 16% het geloof in reïncarnatie.

Verschillen tussen jongvolwassenen en de leeftijdsgroep van 30 tot 40 jaar treden met name op bij het deelnemen van acties om de wereld te verbeteren (dit doen jongvolwassenen vaker) en bij het deelnemen aan acties om je leefomgeving te verbeteren, het geloof in God of een hogere macht en het leven volgens de regels van je godsdienst (dit doen jongvolwassenen minder vaak).

De volgende tabel geeft weer of men graag een viering of ritueel wil houden ter ere van bepaalde gebeurtenissen zoals de geboorte van een kind, het bezegelen van een relatie of het overlijden.

tabel 2.7 Viering/ritueel rond belangrijke gebeurtenissen, percentages (N = 404)

	tot 30 jaar	30-40 jaar
ja, in de kerk	17	20
ja, in de kerk maar wel op mijn eigen manier	21	25
ja, maar niet in de kerk	26	22
subtotaal	64	67
misschien wel, maar ik zou niet weten hoe	15	9
nee, dat hoeft niet	21	24
totaal	100	100

Bijna tweederde (64%) van de jongvolwassenen vindt het belangrijk dat er bij belangrijke levensgebeurtenissen een viering of ritueel wordt gehouden. De rest vindt dit niet nodig (21%) of is hier niet zeker van (15%).

Bij 17% van de jongvolwassenen zou de viering of het ritueel in de kerk moeten worden gehouden, bij nog eens 21% is dit ook het geval, maar dan onder de zelf gestelde voorwaarden. Iets meer dan een kwart van de jongvolwassenen (26%) vindt wel dat een belangrijke levensgebeurtenis ‘geëerd’ moet worden maar niet dat dit in de kerk dient te gebeuren.

De verschillen tussen de jongvolwassenen en de leeftijdsgroep 30-40 jaar zijn niet zo groot als het gaat om het houden van vieringen of rituele ter ere van bepaalde gebeurtenissen in het leven. De mensen in de leeftijd tussen de 30 en de 40 willen in het algemeen iets vaker dat dit in de kerk gebeurt.

In de laatste tabel (tabel 2.8) van dit hoofdstuk wordt weergegeven in hoeverre de respondenten het eens zijn (gedeeltelijk of helemaal) met bepaalde stellingen die te maken hebben hun geloof in God en met hun mate van spiritualiteit.

Bijna tweederde van de jongvolwassenen (64%) is niet zo bezig met geloof en de zin van het leven. Daarnaast geeft 31% een religieus persoon te zijn, gelooft 44% in het bestaan van God en zegt 41% wel iets met het geloof te kunnen. Met andere woorden, ongeveer 40% van de jongvolwassenen gelooft (in God) en doet hier iets mee in het dagelijkse leven; de rest (60%) houdt zich niet echt bezig met geloofszaken en gelooft niet in God.

Bij ongeveer een derde van de jongvolwassenen is het geloof (nog) geen stabiele factor in hun leven. 37% van de jongvolwassenen heeft namelijk ideeën over God en de zin van het leven die steeds veranderen en 28% van hen vraagt zich vaak af wat ze nu eigenlijk geloven en waarom. Een klein deel (12%) weet niet goed waar men met hun twijfels over het geloof en de zin van het leven terecht kan. Dit is ongeveer een derde van de jongvolwassenen die aangeven dat ze nog twijfelen over de invulling van hun geloof.

Uit de tabel blijkt verder dat ongeveer een vijfde van de jongvolwassenen (22%) wel eens religieuze ervaringen heeft en dat ongeveer eenzelfde deel (21%) de

behoefte heeft om bij een godsdienstige of levensbeschouwelijke groepering te horen.

tabel 2.8 Geloof in God en mate van spiritualiteit, perc. (gedeeltelijk) mee eens (N = 404)

	tot 30 jaar	30-40 jaar
ik ben niet zo bezig met geloof en de zin van het leven	64	62
ik geloof in God	44	63
de kerken zeggen mij niet veel, maar het geloof, daar kan ik wel wat mee	41	58
ik heb behoefte aan inspiratie om een zinvol leven te leiden	41	48
ik beschouw mezelf als religieus	31	37
mijn ideeën over God en de zin van het leven veranderen steeds	37	46
ik vraag me vaak af, wat ik nu eigenlijk geloof en waarom	28	34
ik weet niet goed bij wie ik terecht kan met twijfels over geloof/zin van het leven	12	18
ik heb wel eens ervaringen die met het hogere of religieuze te maken hebben	22	29
ik wil horen bij een groep van mensen met dezelfde godsdienst/levensovertuiging	21	27

De Nederlanders tussen de 30 en de 40 jaar zijn in de meeste opzichten religieuzer: ze geloven vaker in God (62%), hebben wat vaker religieuze ervaringen (29%), beschouwen zich wat vaker als religieus (37%) en hebben wat vaker de behoefte om bij een groep van mensen met dezelfde godsdienst/levensovertuiging te horen (27%). Opvallend is dat zij niet zekerder zijn van hun geloof (34% vraagt zich vaak af wat ze nu geloven en waarom) en van hun ideeën over God en de zin van het leven (46% geeft aan dat hun ideeën hierover steeds veranderen).

2.4 Samenvatting

Jongvolwassenen kennen een wat minder grote rol toe aan het religieuze dan de groep dertigers. We zagen al dat het kerklidmaatschap onder dertigers naar verhouding ook wat hoger ligt. Onder jongvolwassenen tot 30 jaar blijkt gemiddeld tweederde niet aangesproken te worden door religieuze opvattingen en gedragingen, maar is er daarnaast steeds een aandeel van circa een derde die één of andere rol toekent aan het religieuze. Dit is de groep jongvolwassenen die:

- bidt;
- wel eens een kerkdienst bijwoont;
- geïnspireerd wordt door stichters van godsdiensten;
- thuis een kaars brandt;
- zich in nood vasthoudt aan de bedoelingen van God;
- gelooft in God of een hogere macht;
- zichzelf beschouwt als religieus.

Steeds zien we hier percentages van ongeveer 30%.

Opmerkelijk is dat de groep jongvolwassenen die zich tot een kerk rekent in dit onderzoek ook op circa een derde uitkomt. Daarom bekijken we voor deze groep jongvolwassenen tussen 18 en 30 jaar de uitkomsten nog eens, nu verdeeld naar mensen die wel, en die niet opgeven zich te beschouwen als lid van een kerk. De resultaten worden vermeld in het volgende hoofdstuk.

3 Religiositeit & inspiratie onder jongvolwassenen, al naar gelang kerklidmaatschap

De tabellen 3.1 tot en met 3.7 geven een beeld van de religiositeit en inspiratiebronnen onder jongvolwassenen waarbij onderscheid wordt gemaakt naar kerklidmaatschap.

tabel 3.1 Inspirerende personen, percentages (N = 144)

Inspirerende mensen:	kerklid	geen kerklid
bepaalde mensen in mijn omgeving*	90	93
mensen met een ideaal die zich inzetten voor milieu, mensenrechten of 3e wereld	67	54
schrijvers	43	47
filmsterren of popmusici	38	45
stichters van godsdiensten**	69	11
sportmensen	25	35
kunstenars zoals schilders en klassieke musici	25	33
mensen op het wereldtoneel***	33	25

* zoals familieleden, vrienden, collega's

** zoals Jezus, Mozes, Mohammed of Boeddha

*** zoals Mandela, president Bush, Hillary Clinton, Dalai Lama of Moeder Teresa

Van de kerkleden vindt ruim tweederde inspiratie in stichters van godsdiensten, bij niet-kerkleden is dit één op de tien.

tabel 3.2 Inspirerende activiteiten, percentages (N = 144)

Activiteiten om inspiratie op te doen:	kerklid	geen kerklid
tijdschrift of krant lezen	80	84
film	75	87
boek lezen	74	74
theater	45	67
popconcert	35	69
naar tentoonstelling of museum	37	58
thuis kaars of wierook branden	25	33
bidden	67	10
kerkdienst bijwonen	67	7
bijbel of koran lezen	51	8
hand laten lezen, tarotkaarten laten leggen, horoscoop laten trekken e.d.	10	18
kaars opsteken in een kerk	16	12
meditatie of yoga	8	12

Kerkleden geven in meerderheid op wel eens te bidden, een kerkdienst bij te wonen of de bijbel/koran te lezen. Van de niet-kerkleden liggen deze percentages op of onder de 10%.

tabel 3.3 Inspirerende wereldgodsdiensten/levensbeschouwingen perc. (N = 144)

Inspirerende wereldgodsdiensten/levensbeschouwingen:	kerklid	geen kerklid
katholicisme	35	15
humanisme	22	22
oosterse godsdiensten (boeddhisme, hindoeïsme)	18	23
protestantisme	45	7
jodendom	18	11
new-age stromingen (holisme, reïncarnatie)	6	12
Islam	10	9
anti-globalisme	2	10
vrijzinnig protestantse stromingen (doopsgezinden, remonstranten)	14	2
conservatisme	6	4

Niet-kerkleden zijn relatief vaak geïnteresseerd in oosterse godsdiensten (23%) en vaker dan kerkleden in new-age (12%) en anti-globalisme (10%); even vaak als kerkleden in humanisme (22%). Ook kerkleden zijn relatief vaak geïnteresseerd in stromingen die niet tot de opgegeven kerken behoren, namelijk oosterse godsdiensten (18%), humanisme (22%) en jodendom (18%).

tabel 3.4 Wat te doen als je iets ergs overkomt, percentages (N = 144)

	kerklid	geen kerklid
praten met vrienden/familieleden	90	97
een boek erover lezen	71	66
gesprekken met een psycholoog/maatschappelijk werker	52	56
niet teveel over nadenken/praten en zoveel mogelijk doorgaan met werk/studie	47	39
bidden	69	12
deelnemen aan een gespreksgroep met lotgenoten	31	30
mij vasthouden aan mijn geloof in de bedoelingen van God/een hogere macht	63	10
een kaars opsteken	23	19
gesprek met een geestelijk leider van de kerk*	41	4
mediteren	17	13

* zoals een pastor, dominee, imam, rabbi of pandit

Van de kerkleden houdt tweederde bij nood vast aan het geloof en/of bidt, van de niet-kerkleden geldt dit voor één op de tien. Tweevijfde van de kerkleden wil bij nood een gesprek met een geestelijk leider van de kerk; voor niet-kerkleden geldt dit slechts voor een enkeling.

tabel 3.5 Zaken voor een zinvol en goed leven, percentages (N = 144)

	kerklid	geen kerklid
goed zijn voor andere mensen in jouw omgeving	100	98
praten met andere mensen over de zin van het leven	67	53
deelnemen aan acties om iets in de wereld te verbeteren*	55	52
deelnemen aan acties om je eigen buurt of leefomgeving te verbeteren	49	39
geloof in God of een hogere macht	65	12
leven volgens de regels van jouw godsdienst	61	4
geloof in reïncarnatie	14	17

* zoals milieu, derde wereld

Tweederde van de kerkleden vindt het voor de zin van het leven belangrijk om in God te geloven, bij niet-kerkleden is dit ruim één tiende. Het leven volgens de regels van de eigen godsdienst vindt bij niet-kerkleden nog minder weerklank: 4% tegenover 61% bij kerkleden. Praten met andere mensen over de zin van het leven vindt bij beide groepen meer dan de helft belangrijk, maar bij kerkleden ligt het aandeel dat hiermee instemt toch wat hoger dan bij niet-kerkleden.

tabel 3.6 Viering/ritueel rond belangrijke gebeurtenissen, percentages (N = 144)

	kerklid	geen kerklid
ja, in de kerk	44	3
ja, in de kerk maar wel op mijn eigen manier	38	13
ja, maar niet in de kerk	4	38
subtotaal	86	54
misschien wel, maar ik zou niet weten hoe	6	19
nee, dat hoeft niet	8	27
totaal	100	100

Van de kerkleden wil vrijwel iedereen bij toekomstige belangrijke gebeurtenissen in het leven (geboorte, huwelijk, uitvaart) een viering of ritueel in de kerk; merk op dat ruim een derde kiest voor een ritueel in de kerk maar wel op de eigen manier. Van de niet-kerkleden kiest ruim de helft wel voor enige vorm van ritueel of viering, maar niet in de kerk (38%) of wel in de kerk maar op de eigen manier (13%). Dit gevoegd bij de groep die het nog niet weet (19%) maakt dat er duidelijk sprake is van een aanzienlijke, al dan niet latente behoefte aan enige vorm van ritualisering bij niet-kerkelijke jongvolwassenen.

tabel 3.7 God en geloof, percentages (gedeeltelijk) mee eens (N = 144)

	kerklid	geen kerklid
ik ben niet zo bezig met geloof en de zin van het leven	38	77
ik geloof in God	92	20
ik beschouw mezelf als religieus	69	11
de kerken zeggen mij niet veel, maar het geloof, daar kan ik wel wat mee	63	29
ik heb behoefte aan inspiratie om een zinvol leven te leiden	49	37
mijn ideeën over God en de zin van het leven veranderen steeds	47	32
ik vraag me vaak af, wat ik nu eigenlijk geloof en waarom	39	22
ik heb wel eens ervaringen die met het hogere of religieuze te maken hebben	35	16
ik wil horen bij een groep van mensen met dezelfde godsdienst/levensovertuiging	53	4
ik weet niet goed bij wie ik terecht kan met twijfels over geloof/zin van het leven	4	16

Allereerst valt op dat de helft van de kerkleden behoefte heeft aan inspiratie om een zinvol leven te leiden, tegenover ruim een derde van de niet-kerkleden.

Bij de stellingen die expliciet refereren aan religieuze opvattingen en ervaringen zijn de verschillen tussen kerkleden en niet-kerkleden groot. Interessant is het met name te kijken in hoeverre niet-kerkleden instemmen met deze stellingen inzake religie:

- een derde verandert steeds van religieuze opvatting, een vijfde twijfelt nogal eens;
- bijna een derde kan wel wat met het geloof al zeggen de kerken hem/haar niet veel;
- een kwart is het oneens met de stelling dat men niet zo bezig is met geloof en de zin van het leven;
- een vijfde gelooft in God en een achtste heeft wel eens religieuze ervaringen;
- ruim een tiende beschouwt zichzelf als religieus;
- maar men wil in elk geval niet horen bij een bepaalde groep van mensen met eenzelfde overtuiging (4%).

Omgekeerd is er onder kerkleden geen volledige instemming met deze stellingen; zo is ruim een derde niet bezig met geloof en de zin van het leven en bijna de helft wil eigenlijk niet bij een bepaalde groep mensen met dezelfde levensovertuiging horen.

4 Conclusie

Ongeveer een derde van de jongvolwassenen beschouwt zich als kerklid. Van hen is ongeveer tweederde op enigerlei wijze religieus actief of betrokken, en haalt daar inspiratie uit. Sommige van deze religieus-geïnspireerde mensen halen ook inspiratie uit een andere dan de eigen religie en uit niet-religieuze inspiratiebronnen; de band met de eigen religieuze tradities of groep is voor de helft van de kerkleden belangrijk, voor de andere helft minder.

Van de jongvolwassenen is tweederde niet-kerkelijk, dat wil zeggen beschouwt zichzelf niet als lid van een kerk. Onder hen is er een kleine groep van ongeveer 10% die religieuze opvattingen, gedragingen en ervaringen heeft (zoals inspiratie halen uit stichters van godsdiensten, bidden en vasthouden aan geloof in geval van nood). Wat betreft de inspiratie die men opdoet valt op dat bij niet-kerkleden oosterse godsdiensten en het humanisme het hoogst scoren (bijna een kwart). Als het gaat om de (latente) behoefte aan ritualisering van levensgebeurtenissen, al dan niet binnen de context van een kerk, zien we een aanmerkelijk grotere groep: ruim de helft van de niet-kerkelijken onderkent een dergelijke behoefte.

Jongvolwassenen willen zich niet graag binden aan een levensbeschouwelijke of religieuze groep - zelfs de kerkleden onder hen wijzen dit voor bijna de helft af - maar er is onder hen wel een aanzienlijke behoefte aan zingeving (ruim een derde onder niet-kerkleden) en vooral aan ritualisering van levensgebeurtenissen (bijna de helft onder niet-kerkleden).

Of het nu over zingeving, inspiratiebronnen of het zoeken van steun gaat, jongvolwassenen worden vooral beïnvloed door hun naaste omgeving. Bij jongvolwassenen die lid zijn van een kerkgenootschap is hierbinnen ook ruimte voor religieuze aspecten, bij de andere jongvolwassenen is dit veel minder het geval.

De SOCON-data wezen uit dat er weinig variatie bestaat tussen de leeftijdscategorieën onder de vijftig jaar. In vergelijking met de SOCON-data geeft dit onderzoek op het punt van jongvolwassenen tussen 18 en 30 jaar wat meer gedetailleerde informatie. De verschillen tussen deze groep en de groep dertigers liggen met name in het aandeel dat lid is van een kerk – dat ligt duidelijk lager bij de jongste groep, zoals ook het SOCON-onderzoek al liet zien –, maar ook in religieuze opvattingen en gedragingen scoort de jongste groep duidelijk lager. Jongvolwassenen bidden minder vaak, gaan minder vaak naar de kerk, en zijn minder vaak geïnspireerd door religieuze ideeën en rolmodellen. Minder vaak dan dertigers worden zij aangesproken door de traditionele godsdiensten katholicisme, protestantisme en jodendom, terwijl er bij andere (oosterse, islamitische) godsdiensten

en levensbeschouwingen (humanisme) geen wezenlijk verschil is met de oudere groep.

Het is niet zo dat de mindere mate waarin de groep jongvolwassenen geïnspireerd is door religieuze denkbeelden en rolmodellen wordt gecompenseerd door een hogere mate van inspiratie door andersoortige denkbeelden of gedragingen. Het lijkt er op dat jongvolwassenen simpelweg minder inspiratie zoeken dan de oudere groep. In hoeverre hier sprake is van een leeftijd-effect (als men ouder wordt, zoekt men net als de dertigers nu vaker inspiratie) of een generatie-effect (jongvolwassenen zijn onder andere omstandigheden opgegroeid dan de groep dertigers), is in dit onderzoek niet onderzocht. Bedacht moet worden dat de omstandigheden waaronder de verschillende leeftijdsgroepen zijn opgegroeid niet dezelfde zijn. Naarmate mensen jonger zijn, is de religieuze socialisatie gemiddeld genomen minder sterk geweest: relatief meer jongvolwassenen zijn opgegroeid met weinig of geen religieuze vorming thuis of op school, en het is nog niet duidelijk te bepalen wat dit zal betekenen voor hun eventuele behoefte aan (religieuze) zingeving wanneer zij over een jaar of tien een gezin stichten. Het is zeer wel mogelijk dat die behoefte bij sommigen wat toeneemt, maar bij vele anderen nooit ontstaat.

Jongvolwassenen zijn onderling verschillend wat betreft hun oriëntatie (“waar moeten ze het zoeken”). Een aanzienlijk aandeel “zoekt” in dit opzicht niet, zij hebben daaraan geen behoefte: ongeveer tweederde is niet zo bezig met God, geloof en de zin van het leven (en deze groep is onder dertigers met 60% slechts iets kleiner). Ongeveer 40% van de jongvolwassenen heeft wel in algemene zin behoefte aan inspiratie om een zinvol leven te leiden, ook als zij geen lid zijn van een kerk. Zij zoeken het in en buiten de kerken, in religieuze en niet-religieuze contexten. Het deel uitmaken van een groep gelijkgestemden is daarbij veel minder belangrijk (of zelfs ongewenst) dan het zich spiegelen aan rolmodellen uit de wereld van activisme, populaire kunst, sport, religie of politiek. In geval van nood wendt men zich eerder tot een vertrouwd iemand, tot lotgenoten of een professionele hulpverlener dan dat men een kerkdienst bezoekt of een vertegenwoordiger van een kerk raadpleegt. De belangrijkste (toekomstige) wens tot zingeving lijkt gelegen in het ritualiseren van levensgebeurtenissen, en als dat al binnen de kerkelijke context is, dan voor het merendeel graag op de eigen manier ingevuld.

Bijlage: SOCON-data uit het jaar 2000

A Kerklidmaatschap

tabel A.1 Kerklidmaatschap, naar leeftijd*

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
Rooms-Katholieke Kerk	9	18	22	30
Nederlandse Hervormde Kerk	6	6	5	12
Gereformeerde Kerk	6	4	4	8
lidmaatschap overige kerkgenootschappen onkerkelijk	7	4	5	3
	72	68	64	47
totaal	100	100	100	100
N	164	234	257	351

* verschillen tussen groepen significant ($p < .05$)

B Gedrag

tabel B.1 Bezoek kerkelijke vieringen, naar leeftijd*

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
ongeveer 1 keer per week	9	7	11	21
ongeveer 1 keer per maand	4	6	9	9
1 of 2 keer per jaar	31	29	28	26
bijna nooit of nooit	56	58	52	44
totaal	100	100	100	100
N	164	234	257	351

* verschillen tussen groepen significant ($p < .05$)

tabel B.2 Kijken en luisteren naar religieuze programma's op radio en tv, naar leeftijd*

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
vaak	2	2	2	6
soms	6	7	13	21
bijna nooit of nooit	92	91	85	73
totaal	100	100	100	100
N	164	234	257	351

* verschillen tussen groepen significant ($p < .05$)

tabel B.3 Bidden, naar leeftijd*

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
vaak	14	11	10	12
regelmatig	7	14	15	27
soms	38	36	32	29
nooit	41	39	43	32
totaal	100	100	100	100
N	147	208	231	307

* verschillen tussen groepen significant ($p < .05$)

C Affectief (gevoelens en ervaringen)

Schaal: Mystieke ervaringen (alpha = 0,76) met de variabelen:

- experience absorbed as one with all things?
- experience time and space are nonexistent?
- experience which seemed holy to you?
- feeling all was perfect?
- experience feeling of wondering?

tabel C.1 Mystieke ervaringen, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	44	52	48	53
midden	51	45	47	42
hoog	5	3	5	5
totaal	100	100	100	100
N	149	210	236	318

D Cognitief (ideeën en opvattingen)

Waardeoriëntatie: losse variabelen

tabel D.1 Geloof in een hogere realiteit, hoger wezen of God, naar leeftijd*

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
er is een God	27	24	21	33
er is een hogere macht	19	21	25	28
weet niet	39	37	35	29
er is geen hogere macht/God	15	18	19	10
totaal	100	100	100	100
N	149	207	232	316

* verschillen tussen de groepen zijn significant ($p < .05$)

tabel D.2 'Niet-bestaan' van God, naar leeftijd

Volgens mij bestaat er <i>geen</i> God	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
ja	15	20	21	13
onzeker	28	27	27	22
nee	57	53	52	65
totaal	100	100	100	100
N	155	221	234	326

Waardeoriëntaties: schalen

- Saillantie religie (alpha = 0,93) met variabelen:
  - religious belief great influence on daily life
  - Christian faith plays part when I make decisions
  - Christian faith influence on political attitudes
  - life would be different without Christian faith
  - Christian faith interests me

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.3 Saillantie religie, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	36	46	37	24
midden	36	28	34	34
hoog	28	26	29	42
totaal	100	100	100	100
N	50	76	93	186

- Saillantie wereldbeeld (alpha = 0,91) met variabelen:
  - world view great influence on daily life
  - world view plays part when I make decisions
  - world view influence on political attitudes
  - life would be different without world view
  - world view interests me a great deal

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.4 Saillantie wereldbeeld, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	28	23	26	21
midden	26	33	31	28
hoog	46	44	43	51
totaal	100	100	100	100
N	110	145	150	149

- Saillantie religie en wereldbeeld met variabelen:
  - schaal 'Saillantie religie'
  - schaal 'Saillantie wereldbeeld'

tabel D.5 Saillantie religie en wereldbeeld, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	31	31	30	23
midden	29	31	32	31
hoog	40	38	38	46
totaal	100	100	100,0	100
N	160	221	243	335

- Christelijk wereldbeeld (alpha = 0,92) met variabelen:
  - God concerned with every individual personally
  - God wants to be our God
  - life has meaning because existence a God
  - meaning because something after death
  - death has meaning if you believe in God
  - death is the passage to another life
  - believe in God can bear a lot of pain
  - sorrow has meaning if you believe in God

tabel D.6 Christelijk wereldbeeld, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	53	53	53	39
midden	30	36	34	32
hoog	17	11	13	29
totaal	100	100	100	100
N	164	234	257	349

- Wereldgerichte zingeving en ontkenning van ultieme realiteit (alpha = 0,73) met variabelen:
  - our lives determined by laws of nature
  - life is an evolutionary process
  - life has meaning if you give it meaning
  - meaning of life is to make the best of it

tabel D.7 Wereldgerichte zingeving en ontkenning van ultieme realiteit, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	9	6	7	10
midden	18	27	24	31
hoog	73	67	69	59
totaal	100	100	100	100
N	164	234	257	350

- Verbondenheid met geloofsgemeenschap (alpha = 0,93) met variabelen:
  - feel strongly involved in parish
  - contacts with members parish important
  - interested in what is going on in parish
  - parish plays an important part in life

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.8 Verbondenheid met geloofsgemeenschap, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	44	42	31	23
midden	30	30	30	25
hoog	26	28	39	42
totaal	100	100	100	100
N	43	74	90	184

- Antropomorf Godsbeeld (alpha = 0,97) met variabelen:
  - humans should keep world on course
  - God got world going; humans must arrange
  - God knows and understands me
  - God will never turn his back on me
  - friendships means God's love is active
  - friendship means God's love is present
  - God's hand in beauty of nature
  - God's goodness in peace of nature

tabel D.9 Antropomorf Godsbeeld, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	45	43	43	29
midden	27	32	28	29
hoog	28	25	29	42
totaal	100	100	100	100
N	140	203	229	308

- Niet-antropomorf Godsbeeld (alpha = 0,89) met variabelen:
  - something higher made everything move
  - something higher made the world revolve
  - people & world coincide with something higher
  - people & world constitute something higher
  - something higher transcends imagination

tabel D.10 Niet-antropomorf Godsbeeld, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	11	19	18	14
midden	35	27	28	19
hoog	54	54	44	67
totaal	100	100	100	100
N	149	207	230	314

- Interne religieuze oriëntatie (alpha = 0,93) met variabelen:
  - Gods will shapes my life
  - it is a necessity for me to have religious beliefs (1)
  - religion is of vital importance to me
  - I have a strong need for religion
  - I could not live without religion

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.11 Interne religieuze oriëntatie, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	33	35	30	22
midden	30	34	36	33
hoog	37	31	34	45
totaal	100	100	100	100
N	43	74	90	184

- Externe religieuze oriëntatie (alpha = 0,74) met variabelen:
  - church very important for religious development
  - parents major factor in religious development
  - religion serves to satisfy needs fellowship and security
  - certain people profound influence on religious development

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.12 Externe religieuze oriëntatie, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	12	18	5	9
midden	37	32	38	30
hoog	51	50	57	61
totaal	100	100	100	100
N	43	74	90	184

- ‘Zoekende’ religieuze oriëntatie (alpha = 0,71) met variabelen:
  - expect my religion to also grow and change
  - doubts an important part of what it means to be religious
  - life experiences have led me to rethink religious convictions
  - religious notions are still changing
  - questions more important than answers in religious beliefs
  - constantly questioning religious beliefs

Deze vragen zijn alleen gesteld aan leden van een christelijke kerk!

tabel D.13 ‘Zoekende’ religieuze oriëntatie, naar leeftijd

	18-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50 jaar en ouder
laag	19	22	20	22
midden	55	55	57	52
hoog	26	23	23	26
totaal	100	100	100	100
N	43	74	90	184

E Conclusie SOCON-data

- Het percentage onkerkelijken is onder de jongste leeftijdscategorie 72%, onder Nederlanders met de leeftijd tussen de 30 en de 40 jaar is dit aandeel iets kleiner maar nog altijd 68%. Onder de jongste leeftijdscategorie (18-30 jaar) is het aantal katholieken erg gering (9%), dit aandeel is in ieder geval een stuk lager dan bij oudere leeftijdscategorieën.
- Als het gaat om ‘religieuze gedragingen’ dan zijn er onder drie ‘jongste’ leeftijdscategorieën (met de Nederlanders jonger dan 50 jaar) geen grote verschillen. Nederlanders die ouder zijn dan deze leeftijd bezoeken vaker een kerkelijke viering, kijken of luisteren vaker naar religieuze programma’s en bidden vaker.
13% van de Nederlanders onder de 40 jaar bezoekt regelmatig een kerkelijke viering (minimaal één keer per maand), 8% van hen kijkt of luistert wel eens naar religieuze programma’s op de radio of televisie en ruim 20% bidt regelmatig of vaak.
- Als het gaat om mystieke ervaringen (bijvoorbeeld het gevoel één te zijn met alle dingen of een gevoel dat men als heilig zou kunnen typeren) zijn er geen grote verschillen onder de verschillende leeftijdscategorieën; ruim de helft van de Nederlanders (dus ook de Nederlanders jonger dan 40 jaar) heeft wel eens mystieke ervaringen, maar slechts een klein deel heeft dit regelmatig (ongeveer 5%).
- In het algemeen zijn de religieuze ideeën en opvattingen van Nederlanders onder 50 jaar niet gerelateerd aan leeftijd. Er is weinig variatie tussen de leeftijdscategorieën onder de 50 jaar als het gaat om geloofsopvattingen. Een ‘scheidslijn’ blijkt er wel te zijn rond de leeftijd van 50 jaar waarbij de Nederlanders die 50 jaar of ouder zijn er religieuzere ideeën en opvattingen op na houden dan de Nederlanders die jonger zijn dan 50 jaar.
Enkele vragen over religieuze ideeën en opvattingen zijn alleen gesteld aan kerkleden: vragen over de mate van verbondenheid met de geloofsgemeenschap, de interne, externe en ‘zoekende’ religieuze oriëntatie. Ook hier ziet men in grote lijnen een tweedeling: Nederlanders jonger dan 50 hebben minder religieuze opvattingen dan Nederlanders van 50 jaar en ouder. Kijkt men naar de Nederlanders onder de 40 jaar dan kunnen hun religieuze opvattingen globaal als volgt worden beschreven:
  - tussen de 15% en de 20% gelooft niet in het bestaan van een God, een kwart gelooft dit wel en nog eens 20% gelooft in een hogere macht; de rest van de jonge volwassenen twijfelt hierover (35% tot 40%);
  - bij 40% van de ‘jonge volwassenen’ speelt hun religie of wereldbeeld een belangrijke rol in hun leven;

- 15% heeft een christelijk gekleurd wereldbeeld en vindt bijvoorbeeld dat het leven zin heeft vanwege het bestaan van God en dat God zich met ieder individu persoonlijk bezighoudt;
- 70% heeft een wereldgerichte vorm van zingeving ('je moet zelf het beste van het leven maken) en ontkent het bestaan van een ultieme realiteit (het leven is een evolutieproces);
- Nederlanders onder de 40 jaar hebben vaker een niet-menselijk Godsbeeld (ruim de helft gelooft dat er 'iets hogers' is dat ervoor zorgt dat de aarde draait en is ontstaan) dan een menselijk Godsbeeld (ruim een kwart gelooft dat er een God is die onder andere de schoonheid in de natuur heeft bepaald en de mensen kent en begrijpt).
- onder de kerkleden van 18 tot 40 jaar heeft de helft een externe religieuze oriëntatie (rol van religie wordt van buitenaf beïnvloed door bijvoorbeeld de kerk of de ouders) en ruim 30% een interne religieuze oriëntatie (intrinsieke persoonlijke geloofsbeleving). Een kwart is (nog) zoekende als het gaat om hun religieuze opvattingen.
- ruim een kwart van de jonge volwassenen die lid zijn van een kerk is betrokken bij hun geloofsgemeenschap.